

RKK, 2-3/11, Đ. Đorđević, Zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim (str. 431-442)

Prof. dr Đorđe ĐORĐEVIĆ,
Redovni profesor Kriminalističko-
policijske akademije u Beogradu

Pregledni članak
UDK: 343.852
Primljeno: 18. novembra 2011. god.

ZABRANA PRIBLIŽAVANJA I KOMUNIKACIJE SA OŠTEĆENIM¹

Zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim je nova mera bezbednosti uvedena u naše krivično zakonodavstvo Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz septembra 2009. Ova mera bezbednosti se po našem Krivičnom zakoniku može izreći osuđenom licu u slučajevima ako se opravdano može smatrati da bi prilazjenje učinioca oštećenom i komuniciranje sa njim bilo opasno po oštećenog. Ona se sastoji u nekoliko zabrana koje sud može izreći osuđenom licu, a to su: zabrana učiniocu krivičnog dela da prilazi oštećenom na određenoj udaljenosti, zabrana pristupa učinioca u prostor oko mesta stanovanja oštećenog ili oko mesta u kome oštećeni radi, zabrana uznemiravanja oštećenog i zabrana komuniciranja sa oštećenim.

U vezi sa samom sadržinom ove mere i uslovima za njenu primenu, a naročito njenim izvršenjem i kontrolom izvršenja postavljaju se brojna sporna pitanja od čijeg rešavanja zavisi u kojoj meri će novouvedena mera naći svoju primenu u praksi i ostvariti svoju svrhu.

-
- ¹ Ovaj rad je rezultat realizovanja naučnoistraživačkih projekata koje finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije: Kaznena reakcija u Srbiji kao ključni element pravne države (br. 179051), koji realizuje Pravni fakultet u Beogradu 2011-2014 (rukovodilac projekta prof. dr Đorđe Ignjatović) i Razvoj institucionalnih kapaciteta, standarda i procedura za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i terorizmu u uslovima međunarodnih integracija (br. 179045), koji realizuje Kriminalističko-policajska akademija u Beogradu 2011-2014 (rukovodilac projekta prof. dr Saša Mijalković).

Ključne reči: Krivični zakonik, krivične sankcije, mere bezbednosti, zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim, Zakon o prekršajima, Porodični zakon.

Mera zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim je nova mera bezbednosti u našem krivičnom zakonodavstvu, uvedena Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz septembra 2009. godine.² Slične sankcije postoje uglavnom u zemljama common law sistema,³ mada sankcije sa sličnom sadržinom poznaju i pojedini evropski krivični zakonici. Tako, na primer, španski KZ predviđa kaznu sa sličnom sadržinom koja se sastoji u zabrani boravka na određenim mestima, zabrani prilaska žrtvi i zabrani komuniciranja sa žrtvom i njenom porodicom (član 33. KZ, st. 2, g, h, i),⁴ a norveški KZ (paragraf 33) poznaje zabranu prisustva u pojedinim oblastima kao sporednu kaznu koja se može kombinovati sa nekom od glavnih, ako „delo ukazuje da prisustvo učinioca na tom području može biti posebno opasno i problematično za druge osobe”.⁵

Ova mera bezbednosti se po našem Krivičnom zakoniku može izreći osuđenom licu u slučajevima ako se opravdano može smatrati da bi prilaženje učinioca oštećenom i komuniciranje sa njim bilo opasno po oštećenog. Postojanje ove opasnosti sud mora da utvrdi u svakom konkretnom slučaju imajući u vidu sve okolnosti učinjenog dela i ličnost učinioca.⁶ Mera se sastoji u nekoliko zabrana koje sud može (sve ili neke od njih) izreći osuđenom licu, kao što su: zabrana učiniocu krivičnog dela da prilazi oštećenom na određenoj udaljenosti, zabrana pristupa učinioca u prostor oko mesta stanovanja oštećenog ili oko mesta u kome oštećeni radi, zabrana uznemiravanja oštećenog ili zabrana komuniciranja sa oštećenim.⁷ Ova mera bezbednosti se može izreći učiniocu uz neku od sledećih sankcija: uz novčanu kaznu, rad u javnom interesu, oduzimanje vozačke dozvole, uslovnu osudu i uz sudsku opomenu. Trajanje ove mere određuje sud, s tim da ona može trajati najviše tri godine. Međutim, ona se može ukinuti i pre isteka vremena za koje je određena ako sud utvrdi da su prestali da postoje razlozi zbog kojih je ova mera izrečena.

Mera bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim ima izrazito specijalno preventivni karakter.⁸ Njenom primenom izbegavaju se različite situacije koju mogu pogodovati ponovnom izvršenju dela zbog kojeg je lice već osuđeno ili nekog drugog dela. Mada Zakonik o tome ništa ne govori, po samoj

2 „Službeni glasnik RS“, br. 111/09 od 29.12.2009.

3 Pradel, Ž.,: *Komparativno krivično pravo-sankcije*, Beograd, 2009, str. 50.

4 *Codigo penal con todas sus reformas comparados por articulos*, Valencia, 2004, str. 47.

5 www.legislationline.org

6 Jovašević, D.,: *Krivično pravo, opšti deo*, Beograd, 2010, str. 263.

7 Đorđević, M., Đorđević, M.,: *Krivično pravo sa osnovama privrednoprestupnog i prekršajnog prava*, Beograd, 2010, str. 116.

8 Jovašević, D.,: *Krivično pravo, opšti deo*, Beograd, 2010, str. 263.

svojoj prirodi ova mera će se najčešće primenjivati kad su u pitanju pojedina krivična dela iz grupe krivičnih dela protiv života i tela, slobode i prava čoveka i građanina, časti i ugleda, polne slobode i braka i porodice. Njena primena na učinioca nekih krivičnih dela može biti od velikog značaja za sprečavanje vršenja novih krivičnih dela od strane istog učinioca prema istom oštećenom.

Ipak, u vezi sa ovom sankcijom, i pored svih ovih mogućih pozitivnih efekata, pojavljuju se i određene nedoumice. One počinju već od njenog naziva. Naime, Zakonik za nju koristi naziv „Mera zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim” što je pomalo neobično, jer je to jedina mera bezbednosti koja već u svom nazivu ima reč „mera”, mada bi se ona po istoj logici mogla koristiti i u nazivima drugih mera bezbednosti u našem Zakoniku.⁹ Međutim, mnogo veći problem u vezi sa ovom merom može predstavljati činjenica da pojedini pojmovi koji su upotrebljeni u odredbi kojom je ona određena nisu precizno formulisani, a njima je zapravo određena stvarna sadržina ove mere i uslovi za njenu primenu.¹⁰

Kao prva od zabrana iz kojih se mera sastoji u Zakoniku je određeno da „sud može učiniocu krivičnog dela zabraniti približavanje oštećenom na određenoj udaljenosti” (član 89a KZ). Pojam „približavanja na određenoj udaljenosti” je potpuno neodređen. Pod pojmom približavanja bi se inače moglo smatrati pristupanje u neposrednu blizinu, ali kolika je ta blizina odnosno udaljenost Zakonikom nije određeno. Nejasno je i da li tu udaljenost treba da odredi sud u svakom pojedinačnom slučaju u zavisnosti od okolnosti konkretnog slučaja ili treba sačekati da praksa usvoji neko stanovište koje će važiti za sve slučajeve. Nije jasno ni kako ta udaljenost treba da bude izražena, u metrima, kilometrima ili na neki opisan način. Sasvim je očigledno da udaljenost o kojoj se govori, ne može biti određena jedinstveno, za sve sredine i sve situacije, jer određena distanca ima potpuno različit smisao kad se radi, na primer, o užem gradskom jezgri ili prigradskom naselju, ravničarskom ili planinskom selu i sl. Osim toga verovatno treba različito tretirati udaljenosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru. U zavisnosti od toga kako je shvaćen ovaj pojam mogu se pojaviti mnoge sporne situacije: kako, na primer, primeniti ovu meru ako su u pitanju lica koja stanuju u istoj zgradi ili učinilac krivičnog dela radi u neposrednoj blizini oštećenog i sl. Teško je očekivati da se zbog izvršenja ove mere neko seli ili menja radno mesto. Osim toga moguće su i situacije da učinilac ima potrebu da se približi oštećenom iz nekog drugog razloga (odlazak u prodavnicu, poštu, banku, dom zdravlja, gde odlazi i oštećeni) ili da to učini u vršenju svoje dužnosti (poštar, taksista, inspektor, lekar hitne pomoći). Jasno je da zabrana podrazumeva svesno približavanje, ali se postavlja pitanje kako osuđeni treba da postupi u slučaju slučajnog susreta sa oštećenim kome mu je zabranjeno približavanje, odnosno da li zabrana približavanja znači i obavezu

9 Stojanović, Z.,: Krivično pravo, opšti deo, XVII izdanje, Beograd, 2010, str. 313

10 Stojanović, Z.,: Krivično pravo, opšti deo, XVII izdanje, Beograd, 2010, str. 314.

udaljavanja kada osuđeni postane svestan da se slučajno približio oštećenom ili da je sam oštećeni to svesno ili nesvesno učinio. Da li to znači da mora da pređe na drugu stranu ulice, da izađe iz prodavnice u kojoj su se slučajno sreli, da izađe iz vozila javnog saobraćaja ako vidi da je oštećeni u njemu ili da uopšte ne sme da uđe u njega ako vidi da i oštećeni namerava da učini to isto?

Druga zabrana u okviru ove mere odnosi se na zabranu pristupa u prostor oko mesta stanovanja ili mesta rada oštećenog. Problem je sličan kao i kod prethodne zabrane, jer je nejasno šta se smatra „prostorom oko mesta stanovanja ili mesta rada oštećenog”. Sami pojmovi mesta stanovanja i mesta rada su neodređeni i mogu se uže i šire shvatiti (mesto rada može biti shvaćeno kao kancelarija u kojoj oštećeni radi, ali i kao čitava ustanova, preduzeće, fabrika, poljoprivredno gazdinstvo i sl. koji se mogu prostirati i na stotinama hektara). Ovo pogotovu kada se tome doda i zakonska formulacija „prostor oko mesta stanovanja ili mesta rada oštećenog” što je potpuno neodređeno. Osim problema koji se javljaju kod prve zabrane ovde se može postaviti pitanje primene ove mere ako oštećeni radi u nekoj javnoj službi, pošti, banci, prodavnici, kafani, servisu i sl. Da li bi takva zabrana značila da učinilac krivičnog dela kome je izrečena ova mera ne može da ide u poštu, prodavnicu, dom zdravlja, ako u njoj radi oštećeni? Šta ako je to jedina ustanova te vrste (na primer, dom zdravlja) u tom mestu?

Treća vrsta zabrane koju sadrži ova mera „zabrana daljeg uznemiravanja oštećenog”, takođe nije dovoljno jasno određena i može stvoriti probleme u njenoj primeni. Pojam uznemiravanja je jako širok i samim tim podložan vrlo različitom tumačenju. Pod njim se najčešće podrazumeva stvaranje određenih smetnji ili neprijatnosti za oštećenog, a da pri tome one nemaju karakter nekog krivičnog dela (laka telesna povreda, uvreda, ugrožavanje sigurnosti, zlostavljanje, oštećenje stvari) ili prekršaja (buka, svađa, vika, tuča). Pojam uznemiravanja sadrži u sebi i subjektivni element, tako da iste stvari mogu kod različitih ljudi da izazovu veoma različite stepene uznemirenosti. Jako osetljive osobe svaki susret sa osobom koja im je učinila neko zlo, pa čak i samo saznanje da je ta osoba u blizini, može uznemiriti, dok na neke druge to neće delovati. Pod uznemiravanjem bi se moglo smatrati zvanje telefonom, slanje SMS ili elektronskih poruka, zvonjenje na vrata ili interfon, slanje pisama, praćenje, dobacivanje u prolazu, pretnje (koje nemaju karakter krivičnog dela ili prekršaja), zastrašivanje, ubacivanje stvari kroz prozor i sl.

I četvrta vrsta zabrane data je prilično neodređenom formulacijom „zabrana dalje komunikacije sa oštećenim”. Pod komunikacijom se podrazumeva neposredno ili posredno (preko drugog lica) verbalno (usmeno ili pismeno) ili na drugi način obraćanje nekom licu. Ono se može vršiti na veoma različite načine: neposrednim obraćanjem, telefonom, pismima, elektronskom poštom, uzvicima, onomatopejama, gestovima, konkludentnim radnjama. U smislu ove zabrane može biti sporno šta se sve smatra „daljom komunikacijom” i da li treba da bude zabranjena svaka

komunikacija sa oštećenim (na primer, ljubazno javljanje prilikom slučajnog susreta) ili samo ona koje ga „uznemirava”, odnosno da li treba naznačiti na koje se vidove komunikacije zabrana odnosi (na primer, zabrana telefonskih poziva). Iako u Zakoniku stoji „zabrana daljeg uznemiravanja, odnosno dalje komunikacije sa oštećenim” što bi se moglo uzeti kao da se tim pojmovima označava ista stvar, ova dva pojma nemaju isto značenje, jer se pod njima ne podrazumevaju isti postupci. Komunikacija, kao što je već rečeno, pretpostavlja obraćanje nekome na neki od navedenih načina, dok se uznemiravanje može vršiti i na mnogo drugih načina, bez obraćanja ili bilo kakvog kontakta sa licem koje se uznemirava.

Sud u okviru ove mere bezbednosti može izreći sve ili neke od ovih zabrana, ako stane na stanovište da se opravdano može smatrati, imajući u vidu specifičnosti učinjenog krivičnog dela i ličnosti učinioca i oštećenog, da bi dalje vršenje takvih radnji od strane učinioca krivičnog dela bilo opasno po oštećenog. Na taj način potencirana je preventivna uloga ove mera koja, kao uostalom i druge mere bezbednosti u našem zakonodavstvu ima za cilj da se „otklone stanja ili uslovi koji mogu biti od uticaja da učinilac ubuduće ne vrši krivična dela” (član 78. KZ).

Čini se, međutim, da je, pored preciznijeg određenja pojedinih pojmova, još veći problem koji se može javiti kod ove mere kontrola njene primene. Ni Krivični zakonik ni Zakon o izvršenju krivičnih sankcija o tome nemaju posebnih odredbi pa se opravdano može postaviti pitanje ko i na koji način može da kontroliše da li se lice kome je izrečena mera pridržava zabrana koje su mu merom nametnute. Rešenje bi se možda moglo tražiti kroz primenu tzv. elektronskog nadzora, mada bi njegova primena u ovom slučaju bila znatno komplikovanija nego u slučaju „kućnog zatvora” gde se već započinje sa ovakvom vrstom kontrole izvršenja jedne krivične sankcije. Problem bi moglo predstavljati i pronalaženje zakonskog osnova za primenu elektronskog nadzora kao vida kontrole ove mere bezbednosti, kakav je pronađen kod kazne zatvora u „kućnoj varijanti” u odredbi koja propisuje da će sud, prilikom određivanja izvršenja kazne zatvora na takav način, voditi računa o tehničkim mogućnostima izvršenja, kao i o drugim okolnostima od značaja za odmeravanje kazne.¹¹ S obzirom na sve iznete specifičnosti ove mere stiče se utisak da je njena kontrola jedino moguća na taj način što će se sam oštećeni eventualno prituživati na nepoštovanje mere (policiji, sudu), što bi, u slučaju potrebe, morao i da dokaže.

Stiče se utisak da je ipak najveći problem vezan za ovu meru pitanje šta ako se utvrdi da osuđeni ne poštuje izrečenu meru.¹² U Zakoniku se o tome ne govori ništa, a kao što je već rečeno ni u ZIKS-u nema odredbe o izvršenju ove mere (pretpostavka je da će prilikom narednih izmena i dopuna ovog zakona biti unete),¹³ pa

11 Petrović-Mrvić, N., Alternativne krivične sankcije i postupci, Beograd, 2010, str. 235.

12 Stojanović, Z., Krivično pravo, opšti deo, XVII izdanje, Beograd, 2010, str. 313.

13 Neobično je da u Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, koji je nedavno donet (gotovo dve godine posle uvođenja ove mere u naše krivično zakonodavstvo), nema ni reči o izvršenju ove mere.

ni o posledicama njenog nepoštovanja. Jedino bi se, ako je ova mera izrečena uz uslovnu osudu, u slučaju njenog nepoštovanja mogle primeniti odredbe o opozivanju uslovne osude jer je članom 65. stav 2. KZ predviđena mogućnost opozivanja uslovne osude „ako osuđeni u određenom roku ne vrati imovinsku korist pribavljenu izvršenjem krivičnog dela, ne naknadi štetu koju je prouzrokovao krivičnim delom ili ne ispuni druge obaveze predviđene u krivičnopravnim odredbama” gde bi se pod ovim poslednjim moglo smatrati i poštovanje izrečene mere bezbednosti, ali samo ukoliko je to u uslovnoj osudi izričito navedeno. Ovakva mogućnost izričito je predviđena kod mere bezbednosti zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama. U slučaju da je ova mera bezbednosti izrečena uz bilo koju drugu sankciju ne vidi se kako sud može da postupi u slučaju njenog nepoštovanja. Ima mišljenja da je možda bilo bolje ovu vrstu zabrane predvideti kao jednu od obaveza kod uslovne osude sa zaštitnim nadzorom.¹⁴ Sličnih rešenja ima u uporednom pravu, kao na primer, u KZ Francuske (čl. 132-45).¹⁵ Međutim, čini se da ovakvo rešenje u našem pravu ne bi bilo korisno imajući u vidu veoma slabe rezultate koji su do sada postignuti u primeni ove mere upozorenja¹⁶ i samim tim opravdane zahteve za njeno ukidanje ili značajne korekcije koji već godinama postoje u našoj krivičnopravnoj teoriji.¹⁷

U sličnoj situaciji koja može nastati nepoštovanjem druge pomenute mere bezbednosti, zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama, zakonodavac je postupio na sasvim drukčiji način, propisujući mogućnost izricanja kazne zatvora. Ova mogućnost predviđena je u slučaju da je ova mera bezbednosti izrečena uz kaznu zatvora, pa osuđeni posle izdržane kazne zatvora prekrši odnosno ne ispuni navedene obaveze. Sud koji mu je izrekao ovu meru može mu tada izreći kaznu zatvora u trajanju od trideset dana do tri meseca. Ako je učiniocu ova mera bezbednosti izrečena uz uslovnu osudu u slučaju njenog kršenja, odnosno neizvršenja dužnosti koja se merom nalaže, kao što je već rečeno, sud uslovnu osudu može da opozove.

Ova odredba o kažnjavanju za neispunjavanje obaveza koje su određene merom bezbednosti zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama izaziva određene nedoumice i otvara dilemu da li je trebalo primeniti je i na meru bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim ili je u ovom obliku

14 Stojanović, Z., *Krivično pravo, opšti deo*, XVII izdanje, Beograd, 2010, str. 313.

15 Nouveau Code pénal, mode d'emploi, „Documents” dirigé par J.C. Zyliberstein, Paris, 1993, str. 233.

16 Vidi: Ćirić, J., Đorđević, Đ., Sepi R: *Kaznena politika sudova u Srbiji*, Beograd, 2006, str. 84.

17 Lazarević, Lj., *Neka sporna pitanja pred donošenje Krivičnog zakonika Jugoslavije*, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 3/1995, str. 21; Đorđević, M., *Uslovna osuda i izmene krivičnog zakonodavstva*, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 3/1990, str. 25; Kokolj, M., *Mere upozorenja*, u publikaciji „Reforma opšteg dela KZ SFRJ i savremene tendencije u jugoslovenskom krivičnom pravu, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1991, str. 6.12.

nije trebalo primeniti ni kod jedne od ovih mera. Pre svega, nije jasna priroda ovakve kazne, da li je to kazna za neko novo krivično delo, prekršaj, zamena mere bezbednosti kaznom zatvora ili nešto drugo. Ima mišljenja da se ovde radi o kažnjavanju zbog nepoštovanja sudske odluke.¹⁸ U svakom slučaju, bez obzira kakva je pravna priroda ove kazne, ovo je jedini slučaj da Krivični zakonik u svom opštem delu predviđa kaznu za neko ponašanje, a da ona nije vezana za učinjeno krivično delo, nego za nepoštovanje neke nametnute obaveze.¹⁹ Ako je u pitanju posebno krivično delo, onda je to jedino krivično delo koje je predviđeno opštim delom Zakonika i jedino krivično delo u Krivičnom zakoniku koje nema svoj naziv. Međutim, u tom slučaju potpuno je neprihvatljiva fakultativnost kažnjavanja za ovo delo koja proizlazi iz odredbe člana 89a stav 5. koja kaže da „sud koji je izrekao meru iz stava 1. ovog člana, može ga (učinioca) kazniti. . .”.²⁰

Zato se čini da bi bilo bolje da se neizvršavanja obaveza iz mera bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim i zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama predvide kao nova, posebna krivična dela u posebnom delu KZ (na primer u glavi krivičnih dela protiv javnog reda i mira ili u glavi krivičnih dela protiv pravosuđa) i da se za njih predvide odgovarajuće kazne. Ovde takođe treba imati u vidu da, pošto radnje kojima se krši zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim često same za sebe predstavljaju neko krivično delo (laka telesna povreda, uvreda, ugrožavanje sigurnosti), ako bi svako kršenje zabrane predstavljalo zasebno krivično delo često bi se radilo o sticaju, a ako se u tim radnjama stiču elementi nekog prekršaja paralelno bi postojala krivična i prekršajna odgovornost (ukoliko prekršaj ne bi bio konsumiran krivičnim delom, što zavisi od prirode samog prekršaja).

Ako bi se kršenje neke od zabrana u vezi sa merom bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim tretiralo kao posebno krivično delo u svakom konkretnom slučaju morala bi se utvrđivati krivica osuđenog lica za kršenje te zabrane, odnosno uračunljivost, vinost i svest o protivpravnosti dela. To takođe znači da bi se učinilac, pod određenim uslovima, mogao pozivati na krajnju nuždu (na primer, vodio povređeno dete kod lekara iako je znao da u toj ustanovi radi lice kojem mu je zabranjeno približavanje) ili stvarnu zabludu (na primer, imao pogrešnu predstavu o tome da ide u drugu ustanovu, a ne u onu u kojoj radi oštećeni).

Mera bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim jeste nova u našem krivičnom zakonodavstvu, ali nije potpuno nova u našem celokupnom kaznenom zakonodavstvu. Naime, mera sa sličnim nazivom i veoma

18 Jovašević, D., Uloga mera bezbednosti u suzbijanju kriminaliteta, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, br. 1-2/2010, str. 68.

19 Đorđević, Đ., Zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama, u publikaciji „Kaznena reakcija u Srbiji”, Beograd, 2011, str. 163.

20 Stojanović, Z., Krivično pravo, opšti deo, XVII izdanje, Beograd, 2010, str. 314.

sličnom sadržinom uvedena je kao zaštitna mera u naše prekršajno zakonodavstvo Zakonom o prekršajima iz 2005. godine (donetim u isto vreme kao i novi Krivični zakonik koji do 2009. godine nije sadržao ovu meru) koji je počeo da se primenjuje 1. januara 2010. godine.²¹ Ova zaštitna mera u Zakonu o prekršajima nosi naziv „Zabrana pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja” (član 54. Zakona o prekršajima). Iako slične sadržine i svrhe koja se njenom primenom želi postići ova mera je u Zakonu o prekršajima ipak nešto detaljnije objašnjena nego mera bezbednosti u Krivičnom zakoniku. Tako je zakonom određeno da se ona izriče radi sprečavanja učinioca da ponovi prekršaj ili da nastavi da ugrožava oštećenog i da može da uključuje i zabranu pristupa zajedničkom stanu ili domaćinstvu.²² Trajanje ove mere može da bude do jedne godine, dakle kraće nego po KZ, što je i logično. Odluka kojom se izriče ova zaštitna mera mora da sadrži, pored naznačenja vremenskog perioda na koji se zabrana odnosi, podatke o licima, objektima i lokacijama kojima učinilac ne sme da pristupi. Osim toga, za razliku od Krivičnog zakonika, Zakon o prekršajima je propisao i mehanizam za sankcionisanje kršenja ove mere, pa je tako posebnim članom zakona pod nazivom „Kršenje zabrane pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja” (član 55. Zakona o prekršajima) odredio da će se lice kome je pravosnažnom presudom izrečena mera zabrane pristupa, a koje ne poštuje izrečenu meru tokom njenog trajanja, kazniti novčanom kaznom do 30.000 dinara ili kaznom zatvora do 30 dana. Međutim, i ova kaznena odredba, kao i gore pomenuta kaznena odredba Krivičnog zakonika kod mere bezbednosti zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama, ima značajne teorijske nedostatke o kojima je već bilo reči, pa bi i ovde bilo bolje kršenje ove zabrane propisati kao poseban prekršaj. Takođe pada u oči da, kada je u pitanju Zakon o prekršajima, za razliku od pomenutog rešenja po pitanju kažnjavanja za neispunjenje obaveza iz mere zabrane pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja, gde je kažnjavanje za neispunjenje obaveze iz mere predviđeno posebnim članom ovog zakona, kod zaštitne mere zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama (član 55a) to je učinjeno u okviru istog člana kojim je mera propisana, što se može oceniti kao lošije rešenje i nepotrebna nedoslednost.

Poredeći zakonska rešenja kada je u pitanju mera zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim iz Krivičnog zakonika i odgovarajuće mere iz Zakona o prekršajima u vezi sa uočenim razlikama stiče se utisak da su odredbe kod zaštitne mere iz Zakona o prekršajima bolje, preciznije i detaljnije nego ona iz Krivičnog zakonika.

21 Đorđević, Đ., *Prekršajno pravo*, Beograd, 2010, str. 66.

22 Tejić, M., *Pravna regulativa o nasilju u porodici u Srbiji i međunarodni standardi*, Novi Sad, 2007, str. 113.

Pored kaznenog (krivičnog i prekršajnog) zakonodavstva mere sa sličnom sadržinom kao mera zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim postoje i u našem porodičnom zakonodavstvu. Tako Porodični zakon²³ u poglavlju „Zaštita od nasilja u porodici” u članu 198. navodi mere zaštite od nasilja u porodici koje sud može da izrekne prema članu porodice koji vrši nasilje. Te mere su sledeće: 1) izdavanje naloga za iseljenje iz porodičnog stana ili kuće, bez obzira na pravo svojine, odnosno zakupa nepokretnosti; 2) izdavanje naloga za useljenje u porodični stan ili kuću, bez obzira na pravo svojine, odnosno zakupa nepokretnosti; 3) zabrana približavanja članu porodice na određenoj udaljenosti; 4) zabrana pristupa u prostor oko mesta stanovanja ili mesta rada člana porodice; 5) zabrana daljeg uznemiravanja člana porodice. Mere pod 3, 4 i 5 u potpunosti odgovaraju pojedinim zabranama iz okvira mere bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim. Iako je pravna priroda ovih mera zaštite drugačija i delokrug njihove primene znatno uži, opravdano se može postaviti pitanje međusobnog odnosa ovih mera, kao što se u teoriji, čini nam se takođe opravdano, uopšte postavlja pitanje svrsishodnosti porodičnopravne zaštite odnosa koji su već ionako, mnogo jače, krivičnopravno zaštićeni.²⁴ Već je rečeno da se pomenuta mera bezbednosti može izreći za mnoga (unapred neodređena) krivična dela, uglavnom dela sa elementom nasilja, sa ciljem sprečavanja daljeg kontakta učinioca i oštećenog, a time i mogućnosti ponavljanja izvršenog ili činjenja nekog drugog krivičnog dela. U takva dela svakako spada i krivično delo nasilja u porodici, pa je primena ove mere bezbednosti moguća i poželjna i kod ovog krivičnog dela. Problem može nastati zbog toga što je pojam nasilja u porodici, kao preduslova za primenu mera zaštite, u Porodičnom zakonu određen tako da gotovo sve pomenute radnje ujedno predstavljaju i radnje nekog krivičnog dela (uglavnom krivičnog dela nasilja u porodici, ali i silovanja, obljube sa detetom, obljube sa nemoćnim licem i obljube zloupotrebom službenog položaja).²⁵ Na taj način dolazimo u situaciju da se porodičnopravni i krivičnopravni pojam nasilja u porodici (uz nekoliko pomenutih krivičnih dela) gotovo poklapaju. Razlika se, između ostalog, pojavljuje u načinu određivanja pojma člana porodice, jer je ovaj pojam u Porodičnom zakonu određen nešto šire nego u Krivičnom zakoniku.²⁶ Stoga je moguće da se ponašanja pojedinih lica mogu tretirati kao nasilje u porodici po Porodičnom zakonu (jer ih čine članovi porodice), a po Krivičnom ne,²⁷ jer ta lica

23 „Službeni glasnik RS“, br. 18/2005, 72/2011.

24 Škulić, M., Osnovni elementi normativne konstrukcije krivičnog dela nasilja u porodici-neka stručna pitanja i dileme, u publikaciji „Nasilje u porodici”, izd. Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, 2009, str. 18.

25 Jovanović, S., Pravna zaštita od nasilja u porodici, Beograd, 2010, str. 259.

26 Škulić, M., Osnovni elementi normativne konstrukcije krivičnog dela nasilja u porodici-neka stručna pitanja i dileme, u publikaciji „Nasilje u porodici”, izd. Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, 2009, str. 21.

27 Jovanović, S., Pravna zaštita od nasilja u porodici, Beograd, 2010, str. 260.

ne spadaju u krivičnopravni pojam člana porodice, pa samim tim ni njihovo ponašanje ne spada u krivično delo nasilja u porodici (ali može da predstavlja neko drugo krivično delo). Ipak, u daleko najvećem broju slučajeva nasilja u porodici stiču se uslovi za primenu i porodičnopravnih i krivičnopravnih mera, pa i pomenute mere bezbednosti. Zato se opravdano postavlja pitanje, imajući u vidu veliku sličnost, pa i podudarnost u sadržini pomenutih mera, mogu li se one paralelno primeniti, a ako ne, kojoj od njih treba dati prednost. Teorijski, ne postoje prepreke za njihovu paralelnu primenu (osim što bi u većini slučajeva ona predstavljala besmisleno dupliranje istih zabrana), a praksa na ovo pitanje još nije dala adekvatan odgovor. Uporedna analiza porodičnopravnih mera zaštite od nasilja u porodici i mere bezbednosti o kojoj se u ovom radu govori takođe pokazuje još jednu nelogičnost, a to je da kršenje porodičnopravne mere zaštite predstavlja krivično delo iz člana 194. stav 5. KZ,²⁸ dok nepoštovanje sadržinski istih obaveza iz mere bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim, prema sadašnjim rešenjima, to nije.

* * *

Iz svega izloženog u vezi sa merom zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim kao novom merom bezbednosti u našem krivičnom zakonodavstvu možemo da zaključimo da se radi o korisnoj ideji kojom bi se mogao unaprediti naš sistem mera bezbednosti i koja bi mogla da doprinese suzbijanju pojedinih oblika kriminaliteta, posebnog onog sa elementima nasilja. Međutim, ova novina neće dati odgovarajuće rezultate ukoliko odredba kojom je ova mera određena u Krivičnom zakoniku ne bude prilikom narednih izmena i dopuna KZ precizirana i dopunjena i ukoliko ne budu donete odgovarajuće odredbe o izvršenju ove mere u ZIKS- u i pratećim podzakonskim aktima.

Literatura:

- Đorđević, Đ., Zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama, u publikaciji „Kaznena reakcija u Srbiji”, Beograd, 2011.
- Đorđević, Đ., Krivično pravo, posebni deo, drugo izdanje, Beograd, 2011.
- Đorđević, Đ., Prekršajno pravo, treće izdanje, Beograd, 2010.
- Đorđević, M., Đorđević, Đ., Krivično pravo sa osnovama privrednoprestupnog i prekršajnog prava, šesto izdanje, Beograd, 2010.
- Đorđević, M., Uslovna osuda i izmene krivičnog zakonodavstva, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 3/1990.
- Jovanović, S., *Pravna zaštita od nasilja u porodici*, Beograd, 2010.
- Jovašević, D., *Krivično pravo, opšti deo*, drugo izdanje, Beograd, 2010.

28 Đorđević Đ: *Krivično pravo, posebni deo*, Beograd, 2011, str. 85.

- Jovašević, D., Uloga mera bezbednosti u suzbijanju kriminaliteta, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, br. 1-2/2010.
- Kokolj, M., Mere upozorenja, u publikaciji „Reforma opšteg dela KZ SFRJ i savremene tendencije u jugoslovenskom krivičnom pravu, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1991.
- Lazarević, Lj., Neka sporna pitanja pred donošenje Krivičnog zakonika Jugoslavije, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 3/1995.
- Nouveau Code pénal, mode d'emploi, “Documents” dirigé par J.C. Zyliberstein, Paris, 1993.
- Petrović-Mrvić, N., Alternativne krivične sankcije i postupci, Beograd, 2010.
- Pradel, Ž., Komparativno krivično pravo-sankcije, Beograd, 2009.
- Stojanović, Z., Krivično pravo, opšti deo, XVII izdanje, Beograd, 2010.
- Tejić, M., Pravna regulativa o nasilju u porodici u Srbiji i međunarodni standardi, Novi Sad, 2007.
- Čirić, J., Đorđević, Đ., Sepi, R., Kaznena politika sudova u Srbiji, Beograd, 2006.
- Código penal con todas sus reformas comparados por artículos, Valencia, 2004.
- Škulić, M., Osnovni elementi normativne konstrukcije krivičnog dela nasilja u porodici-neka stručna pitanja i dileme, u publikaciji „Nasilje u porodici”, izd. Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, 2009.

*

*

*

Prof. Djordje Djordjevic, PhD
Academy of Criminalistic and Police Studies,
Belgrade

***PROHIBITION TO APPROACH AND
COMMUNICATE WITH THE VICTIM***

Prohibition to approach and communicate with the victim is a new security measure which has been introduced into our criminal law by the Amendments to the Criminal Code of September 2009. This security measure in our Criminal Code may be pronounced to a convicted person if it is reasonably considered that the offender's approaching and communicating with the victim would be dangerous for him. It consists of few prohibitions that the court may order to convicted person, and they are: the prohibition of the offender to approach to a victim, offender

restraining order in the area around the residence of the victim or place of work, non-molestation of victim and prohibition communicating with the victim.

Nature of this measure, requirements for his application and the application itself present many questions and potential problems. Solving these issues will determine the success of newly introduced measure and his goals.

Key words: *Criminal code, criminal sanctions, security measures, prohibition to approach and communication with the victim, administrative penal law, family law.*